

Jadwiga Konieczna

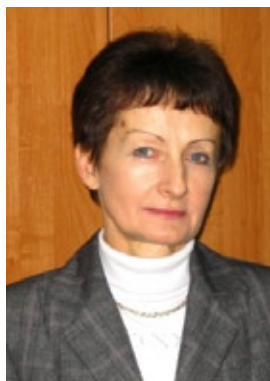
Forum Bibliotek Medycznych 2012 R. 5 nr 2 (10)

Forum Bibliotek Medycznych 5/2 (10), 497-503

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prof. dr hab. Jadwiga Konieczna
Łódź – UŁ

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH **2012 R. 5 NR 2 (10)**

Dziesiąty, jubileuszowy numer *Forum Bibliotek Medycznych* za rok 2012 prezentuje się również okazale, jak poprzednie tomy czasopisma. Zachowano w nim niemal identyczną, jak wcześniej, strukturę wewnętrzną prezentowanych prac, co z jednej strony potwierdza wypracowanie określonej strategii redakcyjnej, a z drugiej ułatwia stałym odbiorcom korzystanie z periodyku. Są to działy: Forum bibliotek medycznych, Historia książki, Biblioteki (najobszerniejszy), Dydaktyka, Przewodniki, Leksykon biograficzny uczonych, Słownik pracowników bibliotek medycznych, Bibliografie.

Tradycyjnie już numer otwiera *Przedmowa*, tym razem autorstwa prof. dr hab. Jana Bernera, Dziekana Wydziału Lekarskiego, Rektora Akademii Medycznej w Łodzi, który gratulując Twórcom czasopisma pierwszych dziesięciu numerów, życzył jednocześnie dalszego pomyślnego rozwoju. Natomiast zawartość treściową jubileuszowego numeru przybliżył Ryszard Żmuda. „Mały Jubileusz” *FBM* zaowocował też kilkoma pracami dokumentującymi dotychczasowy dorobek periodyku i być może ułatwiającymi w przyszłości ewentualne opracowanie jego historii. Jolanta Kaźmierczak przygotowała alfabetyczny wykaz nazwisk autorów zatytułowany „Informacje o Autorach w pięciu rocznikach *Forum Bibliotek Medycznych*”, a Ryszard Żmuda w opracowaniu pt. „Czasopismo *Forum Bibliotek Medycznych – Medical Library Forum – (2008-2012)*” przypomniał inne osoby (członków Rady Programowej, redaktorów, recenzentów), które na przestrzeni 5 lat związane były z periodykiem, poszerzając tekst o stosowną dokumentację fotograficzną. Dopełnieniem informacji o pięcioletnim okresie funkcjonowania *FBM* jest sporządzona również przez Ryszarda Żmudę i uporządkowana w układzie rzeczowym, „Bibliografia zawartości *Forum Bibliotek Medycznych* za lata 2008-2012”.

Zbiór publikacji naukowych otwierają 2 interesujące artykuły zamieszczone w dziale „Historia”. Przypominają one dwie ważne dla rozwoju nauki postaci oraz ich wybitne dzieła, będące również w swojej epoce wydarzeniem edytorskim. Krzysztof N i e - r z w i c k i korzystając, jak zaznaczył, z bogatej literatury przedmiotu, a szczególnie z pracy Charles a Donalda O Malleya *Andreas Vesalius of Brussels 1514-1564* (Berkeley, Los Angeles 1964) przypomniał postać tego znakomitego anatoma flamandzkiego, twórcy nowożytnej anatomii, który wprowadził sekcję zwłok jako główną metodę badawczą w anatomii człowieka i stworzył pierwsze zasady nomenklatury anatomicznej. W artykule zatytułowanym „Andreas Vesalius traktat o budowie ciała ludzkiego – *De humani corporis fabrica* – wystawa w Bibliotece CM UMK” K. N i e r z w i c k i omówił historię wydania w 1543 roku, w Bazylei, słynnego podręcznika anatomii poświęcając dużo uwagi jego warstwie ilustracyjnej. Właśnie reprodukcje rycin „*De humani corporis*”, wykonane na podstawie wydania II, z 1555 r., będzie można oglądać na wystawie w Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, w którego Bibliotece znajduje się wspomniany egzemplarz. Innemu wybitnemu uczonemu poświęcony jest artykuł Moniki S u l e j e w i c z - N o w i c k i e j pt. „Jana Amosa Komeńskiego wykład o umiejętnym posługiwaniu się książkami jako najcelniejszym narzędziem kształcenia umysłu. Kilka uwag bibliologa”. Wprawdzie literatura dotycząca znanego czeskiego pedagoga, przez kilka lat związanego również z Polską, jest stosunkowo bogata, to jednak opracowanie M. S u l e j e w i c z - N o w i c k i e j, mimo iż przypomina znany badaczom tekst Komeńskiego, po raz pierwszy omawia go z bibliologicznego punktu widzenia. Autorka skupiła się bowiem na pokazaniu zawartej w mowie Komeńskiego laudacji książki, jej terapeutycznej roli oraz funkcji kształcącej i wychowawczej.

W dziale „Biblioteki” znalazło się 12 opracowań, przy czym większość z nich (8) dotyczy bibliotek uczelni medycznych. Autorzy, zazwyczaj pracownicy tych placówek, informują o zmianach, jakie zaszły w ostatnich latach w siedzibach ich księżnic, o wdrażanych nowych formach działalności czy rodzajach posiadanych zbiorów. Został w ten sposób zaprezentowany aktualny obraz stanu bibliotekarstwa medycznego, przy jednoczesnej możliwości wymiany myśli i doświadczeń zawodowych. Dział otwiera opracowanie Dagmary B u d e k „Kronika wydarzeń w bibliotekach medycznych za lata 2009-2012”. W układzie chronologicznym lat, a w ich obrębie miesiący, zostały odnotowane najważniejsze wydarzenia (konferencje, spotkania, wystawy, odczyty, nagrody, wybory dyrektorów, oddanie nowych budynków, zmiany nazwy uczelni i bibliotek, itp.), jakie miały miejsce w bibliotekach uczelni medycznych w omawianym okresie.

Również całej sieci bibliotek medycznych, ale jedynie wybranych aspektów ich działalności, dotyczy artykuł Renaty B i r s k i e j i Renaty S ł a w i Ń s k i e j zatytułowany „Wolny dostęp do zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych”. Ta forma udostępniania zbiorów stosowana niegdyś tylko w bibliotekach publicznych staje się

zwolna normą również w bibliotekach naukowych. Przyczyniły się do tego zarówno przemiany społeczno-polityczne i kulturowe, jak i rozwój inwestycji bibliotecznych. Powstające w ostatnim dwudziestoleciu nowe, a także modernizowane, gmachy bibliotek uczelnianych umożliwiają już czytelnikom łatwy i szybki dostęp do całości (lub części) zbiorów, zapewniając jednocześnie atrakcyjne stanowiska pracy i nauki. Ponieważ rozwiązania takie znalazły zastosowanie również w bibliotekach medycznych, Autorki artykułu postanowiły za pomocą ankiety zbadać zasady organizacji wolnego dostępu i typy przyjętej klasyfikacji zbiorów stosowane w 11 bibliotekach uczelni medycznych w Polsce. Okazało się, że wielkość przeznaczonych do wolnego dostępu kolekcji jest bardzo zróżnicowana – od 2 do 120 tysięcy woluminów, a 9 na 11 bibliotek stosuje własne systemy klasyfikacyjne. Jedyne biblioteki w Krakowie i we Wrocławiu przyjęły system NLM czyli National Library of Medicine Classification.

Następne dwa opracowania są potwierdzeniem tezy o zmianach, w tym wypadku modernizacjach, jakie w ostatnich latach mają miejsce w bibliotekach uczelnianych. Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego, której poświęciła krótkie opracowanie Ewa Nowak („Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach w nowej siedzibie”) jest przykładem adaptacji zbudowanej w początkach XX wieku modernistycznej willi do potrzeb nowoczesnej biblioteki naukowej i wpisuje się w coraz bardziej powszechną tendencję dostosowywania historycznych obiektów do zupełnie nowych funkcji. Do bardziej udanych tego typu inwestycji można zaliczyć rozpoczętą w 1997 roku, a zakończoną w 2002 roku adaptację pofabrycznego budynku dla Biblioteki Politechniki Łódzkiej. Obszerna informacja o nowym gmachu BPŁ znalazła się w numerze 8 *FBM*. Natomiast Biblioteka SUM dysponuje, po modernizacji, niezwykle funkcjonalnym obiektem o powierzchni ok. 900 m² dzięki czemu czytelnicy mają nie tylko zapewniony dostęp do znacznej części zbiorów, ale także świetne warunki do pracy i odpoczynku.

Inny natomiast charakter miała, opisana w artykule Ryszarda Żmudy („Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Łodzi po termomodernizacji w 2012 roku”), restrukturyzacja księżnicy tegoż Uniwersytetu. Oddany do użytku w 1977 r., i uznawany wówczas za nowoczesny, gmach, wymagał już gruntownej modernizacji. Przeprowadzony w 2012 r. remont miał na celu głównie poprawę fatalnych warunków cieplnych w budynku, a dopiero drugi, planowany na najbliższe lata etap restrukturyzacji, przewiduje całkowitą przebudowę wnętrza Biblioteki.

Z kolei Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego zyskała w czerwcu 2012 roku własny, nowoczesny gmach i opisowi funkcjonowania księżnicy w nowym budynku poświęcony jest artykuł Irminy Utraty pt. „Nowy rozdział w historii Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego”, gdzie przyjęto, podobnie jak w innych współczesnych bibliotekach uczelnianych, rozwiązania organizacyjne, których celem jest zapewnienie użytkownikom swobodnego dostępu

do różnego typu zbiorów i informacji, bez względu na nośnik. Opracowanie Irminy Utraty nie jest jednak tylko miłym obrazkiem prezentującym nową, bardzo funkcjonalnie urządzone Bibliotekę. Autorka podjęła również próbę uświadomienia, jak trudne było osiągnięcie takiego stanu. Przygotowania do przeprowadzki rozpoczęto bowiem już 2 lata wcześniej, od opracowania nowej struktury organizacyjnej, regulaminów wewnętrznych, harmonogramów prac, nowej klasyfikacji działowej zbiorów. Zaś przenoszenie się do nowej siedziby dodatkowo komplikował fakt, iż przez wiele lat Biblioteka zlokalizowana była w trzech, różnych miejscach na terenie Warszawy.

W dziale „Biblioteki” na szczególną uwagę bibliotekarzy zasługują z pewnością 2 artykuły prezentujące niestandardowe formy działalności współczesnej biblioteki uczelnianej. Pierwszy, autorstwa Agaty Z. Majewskiej i Marzeny Taterczyńskiej, zatytułowany „<Starcie wolności z własnością> - Jak zorganizować dostęp do Internetu w bibliotece? System zastosowany w Bibliotece Głównej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie” dotyczy istotnego, acz niełatwego problemu, jak pogodzić prawo czytelnika do swobodnego korzystania z zasobów Internetu, z pewną, niezbędną z punktu widzenia Biblioteki kontrolą tego procesu. Takie warunki spełnia, zdaniem Auterek, pakiet CafeSuite umożliwiający kontrolę dostępu do komputerów. Ta pozytywna ocena nie jest bynajmniej formą reklamy produktu, została bowiem sformułowana na podstawie trzyletnich doświadczeń w korzystaniu z systemu. Natomiast Renata Sławińska i Teresa Trzcińska - Grzywać w artykule pt. „Projekty zrealizowane w latach 2011-2012 przez Bibliotekę Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu w ramach działalności upowszechniającej naukę” podzieliły się swoimi doświadczeniami w zakresie opracowywania projektów i składania w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego wniosków o ich dofinansowanie. Możliwość finansowego wsparcia realizowanej przez biblioteki działalności podstawowej czy promowanie i upowszechnianie badań naukowych stworzyła bowiem ogłoszona w 2010 roku nowa ustawa o zasadach finansowania nauki. Jednak dla wielu bibliotekarzy kwestia przygotowywania projektów i właściwego sporządzania wniosków często jeszcze stanowi poważną barierę, co odbija się niekorzystnie na możliwościach rozwoju placówki. Biblioteka UM we Wrocławiu natomiast możliwości te wykorzystywała, składając wnioski na 10 projektów z czego 4 zostały zakwalifikowane. Dlatego tego rodzaju opisy pozytywnej działalności mają istotne znaczenie dla środowiska bibliotekarskiego.

Postęp i nowoczesność nie wykluczają jednak istnienia w bibliotekach elementów tradycyjnych, często głęboko zakorzenionych w ich przeszłości. Zjawisko to dotyczy także bibliotek uczelni medycznych, a konkretnie ich exlibrisów. Jan Dąbrowski, autor „Bibliografii polskiego exlibrisu medycznego” i kilku artykułów poświęconych tej tematyce, tym razem zaprezentował wybrane eksponaty pochodzące z bogatej kolekcji exlibrisów medycznych znajdującej się w zbiorach specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Pochodzące z różnych lat (od 1945 r. po chwilę obecną) znaki własnościowe bibliotek medycznych stanowią nie tylko wartościowy przykład tej dziedziny sztuki graficznej, ale są swoistym dokumentem działalności tych księżnic i tym samym będą istotnym przyczynkiem dla przyszłych badaczy ich historii. Dlatego za ważne należy uznać zarówno projektowanie nowych exlibrisów, jak i kompletowanie istniejących.

Ponieważ *Forum Bibliotek Medycznych* jest periodykiem otwartym również na prezentację dokonań innych księżnic naukowych, w dziale „Biblioteki” znalazły się także opracowania poświęcone takim bibliotekom jak: Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Biblioteka Uczelni Łazarzkiego, Biblioteka Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu i Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi. Dwa opracowania poświęcone są bibliotekom szkół niepublicznych. Jednak typowy model – biblioteka w szkole o dwudziestokilkuletniej tradycji, z niewielką liczbą wydziałów i, co dość oczywiste, bez rozbudowanej sieci bibliotecznej, reprezentują Biblioteka Uczelni Łazarzkiego w Warszawie i Biblioteka WSUS w Poznaniu. Zarówno Magdalena Słocińska, autorka opracowania pt. „Biblioteka Wyższej Szkoły Umiejętności Społecznych w Poznaniu – model funkcjonowania na uczelni niepaństwowej” jak i Henryk Hollender, autor artykułu „Mała uczelnia, duże oczekiwania. Jak w Bibliotece Uczelni Łazarzkiego w Warszawie prowadzimy działalność dydaktyczną i informacyjną” starali się wykazać, że mała biblioteka na małej uczelni prywatnej pełni rolę szczególną. Przede wszystkim nie mogąc, ze względu na skromne zbiory, w pełni zaspokoić potrzeb użytkowników stara się zorganizować im maksymalnie szeroki dostęp do informacji i zbiorów innych bibliotek oraz do specjalistycznych baz elektronicznych. Jednocześnie w bibliotekach tego typu istnieje specyficzny klimat, który przyciąga studentów, niezależnie od ich zainteresowań i potrzeb naukowych. Natomiast pracownicy, ze względu na niewielką liczbę etatów, (np. w Bibliotece Uczelni

Łazarskiego jest zatrudnionych 8 osób) mają z reguły bardzo szeroki zakres obowiązków. Zupełnie inny typ uczelni reprezentuje omówiona przez Piotra Latawcę Biblioteka Główna Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Założona w 1954 r., jako Biblioteka Akademii Teologii Katolickiej posiada obecnie ok. 440 tys. woluminów, a na liczącej 12 wydziałów uczelni, której służy, funkcjonuje jeszcze kilka bibliotek zakładowych. Jak każda humanistyczna ksiąznica z tradycjami ma w swych zbiorach liczne starodruki i wartościowe kolekcje zmarłych profesorów z zakresu szeroko pojmowanych nauk teologicznych i katolickiej nauki społecznej. Jednocześnie udostępnia elektroniczne katalogi swoich zbiorów i stara się zapewnić użytkownikom dostęp do światowych zasobów informacyjnych. Od tych całościowych prezentacji tematem i ujęciem odbiega opracowanie Moniki Sulejewicz-Nowickiej pt. „Krajowy zakup drukowanych wydawnictw zwartych w latach 2005-2012 w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego”. Autorka podjęła rzadko poruszany problem roli i znaczenia zakupu wydawnictw zwartych w dużej bibliotece uniwersyteckiej, mimo iż od 1947 roku ma ona ustawowo zagwarantowany dopływ zbiorów z tytułu egzemplarza obowiązkowego.

Wszystkie artykuły z działu „Biblioteki” wymagają jednak staranniejszego dopracowania pod względem stylistycznym i składniowym, a opracowanie M. Sulejewicz-Nowickiej zyskałoby na czytelności, gdyby Autorka wydzieliła, poprzez śródtytuły, omawiane przez Nią kolejne czynniki, od których zależy pozyskiwanie książek.

Forum Bibliotek Medycznych ma również swój udział w upowszechnianiu publikacji dotyczących kształcenia i edukacji medycznej. W obecnym numerze znalazły się 4 takie opracowania zamieszczone w dziale „Dydaktyka”. Wszystkie one w mniejszym lub większym stopniu uwzględniają wykorzystanie Internetu w procesach zdobywania wiedzy medycznej. Dwa artykuły – Wojciecha Dółkowskiego „Rosnąca atrakcyjność video w edukacji medycznej. MedTube – największa biblioteka filmów dla profesjonalistów na wszystkich poziomach nauczania” i Jerzego Bednarskiego „MedTube – unikalna platforma wymiany wiedzy medycznej dostępna bezpłatnie” są prezentacją jednego z najpopularniejszych obecnie portali medycznych video na świecie. Można na nim znaleźć około 11 tysięcy filmów i animacji a, jak zapewniają autorzy, ich wysoką jakość potwierdzają liczne osobistości świata medycznego. Natomiast Przemysław Rudowski i Dorota Rózek w artykule zatytułowanym „Le-

arning objects – koncepcja medycznej platformy edukacyjnej zorientowanej na użytkownika” zaproponowali model kształcenia z zakresu nauk medycznych metodą e-learningu, a Ewa Zygaldło-Kozaczuk w opracowaniu „Nowe propozycje kształcenia doktorantów i studentów medycyny w zakresie źródeł informacji medycznej” przedstawiła przygotowane w Bibliotece UM we Wrocławiu moduły szkoleniowe dotyczące źródeł informacji o lekach i terapiach wykorzystywane w prowadzeniu zajęć warsztatowych z informacji medycznej. Istotne, z punktu widzenia użytkowników, są też informacje zawarte w opracowaniu Agnieszki Kupis pt. „Wydawnictwa informacyjne z zakresu medycyny i nauk pokrewnych”. Autorka dokonała bowiem przeglądu najnowszych wydawnictw tego typu dostępnych w bibliotekach medycznych w Polsce, uwzględniając zarówno publikacje drukowane jak i elektroniczne.

W obecnym numerze *FBM*, tak jak w poprzednich, publikowane są nadal materiały biograficzne. W dziale „Leksykon biograficzny uczonych” znalazło się tylko jedno nazwisko, przewodniczącego Rady Programowej *Forum Bibliotek Medycznych*, ale w dziale poświęconym pracownikom bibliotek medycznych przedstawiono sylwetki 33 osób ze stopniem naukowym doktora. Cennym dopełnieniem informacji biograficznych są wykazy publikacji poszczególnych osób.

Podsumowując należy podkreślić, iż przygotowany do druku dziesiąty numer *Forum Bibliotek Medycznych*, za rok 2012, zawiera wiele interesujących opracowań i istotnych dla środowiska związanego z bibliotekarstwem medycznym oraz z edukacją medyczną informacji. Szczególnie opracowania poświęcone poszczególnym księżnicom i ich działalności będą z pewnością cennym źródłem wiedzy dla bibliotekarzy z innych placówek. Natomiast pełna informacja o zawartości treściowej dotychczasowych numerów *FBM* stanowi ważny wkład w tworzenie historii czasopiśmiennictwa medycznego.